

Ivasemi um eftirlønarpuppskot

Ein vanlig inntøkulóg til frama fyrri hækkaða fólkapensión.

Ein «camuflerað» skattahækking.

Ein órættvís skipan. Sjálvt prinsippið er skeið.

Her eru nakrar viðmerkingar, arbeiðsmarknaðarnevndin hjá Landsstýrinum fekk við sær til hús á middegi leygardagin, eftir arbeiðsmarknaðartingið í Norðurlandahúsinum.

Stórir ivi var millum luttakarnar á tinginum, umboð fyrri fákfelag, arbeiðsgevarafelag og politikarar, um dygdina í uppskotinum til «løgtingslóg um samhaldsfastan (solidarískan) arbeiðsmarknaðartinglønargrunn». Landsstýrið ætlar at leggja hetta uppskot fyrri Løgtingið í næstu viku.

Ov stutt skotbrá

Næstan allir, sum høvdu orðið, gjørdu vart við tað alt ov stutta skotbráð at viðgera uppskotið.

Føroya Handverksmeistarafelag gjørdi enn tað eisini vart við hetta skrivliga, í einum brævi til Vilhelm Johannesen, landsstýrismann. Í hesum brævi verður Landsstýrið biðið um at senda felegnum uppskotið til kunningar og ummælis í rúmari tíð, tí ein so bindandi avgerð krevur gjølliga viðgerð.

Arbeiðsmarknaðarnevndin gjørdi uppskotið í Vágum friggjadagin og leygardagin 26. og 27. februar og týsdagin 1. mars fingi partarnir á arbeiðsmarknaðinum tað saman við innbjóðing til arbeiðsmarknaðarting fyrrapartin leygardagin 5. mars.

Vilhelm Johannesen gjørdi greitt, at málið hevur skund, tí freistin at leggja fram lógarpuppskot í hesi tingsetu er úti 15. mars.

Men feløgin eru væl komin at venda sær til arbeiðsmarknaðarnevndina, áðrenn uppskotið verður lagt fram og so eisini til tingnevndina, sum skal viðgera uppskotið millum fyrstu og aðru viðgerð.

Millimetursrættvísi ógjørlegt

Kjarnin í uppskotinum er, at allir lentakarar árliga rinda 3% av A-inntøkum í arbeiðsmarknaðartinglønargrunnin og allir arbeiðsgevarar 3% av útgóldnum A-inntøkum.

Siðani eiga øll rætt til pengar úr grunninum, tá

tey eru fylt 67 ár. Eisini tey, sum ikki hava gildið í hann, til dømis húsmóður, sum ongantið hava verið úti í vinnulivinum.

Men fastur bústaður í Føroyum er treytin fyrri at fáa úr grunninum. Tað vil siga, hevur tú gildið í grunnin í hálva öld og flytur úr Føroyum, tá tú ert 66 ella 67, fært tú ikki kløvið oyra aftur.

Tá er í veruleikanum talan um 3% eykaskatt, visti onkur á leygardagin.

Svarið hjá nevndini og landsstýrismanninum við hesum undraði fundarfólkið.

Klaus Hermann, nevndarlimur, segði, at ongin skipan kann vera 100% rættvís. Og treytin við festum bústað í Føroyum ger skipanina lættari at umsitast!

Vilhelm Johannesen segði, at vit kunnu ongantið vænta at fáa millimetursrættvísi. Og hann samanber hetta við tey sum alt livið gjalda sjúkrakassa, men ongantið gerast sjúk. Ella tey, sum gjalda skatt til millum annað skulabygging, men ongantið sjálvi fáa børn.

Aðrir grunnar

Tað kom skilliga fram, at arbeiðsmarknaðarnevndin ikki til fulnar hevur gjørt sær greitt, hvussu nýggi grunnurin skal virka, har aðrir eftirlønargrunnar

longu eru. Fleiri slíkar eftirlønarskipanir og pensiónsskipanir eru og tær eru harafturat ógvuliga ymiskar.

Umboð fyrri Postfelagið visti á, at tey í 10-15 ár hava roynt at fingið eina pensión við í sáttmálan við Landsstýrið. Men Landsstýrið hevur altíð svarað, at fólkapensiónin er tað einasta rætta.

— Kunnu vit so ikki eins væl siga, at vit bara hækka skattin 3%, varð spurt.

Eisini varð vist á, at arbeiðsgevarar áttu at gildið meira enn lentakarar, tí teir kunnu draga sínar útreiðslur frá, ella leggja tær oman á veruprisirnar, so lentakarar í veruleikanum kemur at gjalda øll 6%.

Ógreitt við skattinum

Hvussu nýggja skipanin skal virka skattaliga er heldur ikki greitt.

Skal skatturin takast, tá gildið verður í grunnin, ella tá veitt verður úr honum?

Upplýst varð, at sambært verandi skattlóg, skulu veitingar úr grunninum skattast og lentakarar kunnu ikki draga frá gjöld í grunnin.

Vanlig inntøkulóg

Tað var formaðurin í Føroya Arbeiðsgevarafelag,

Oddfríður Gregersen, sum kallaði uppskotið eina vanliga inntøkulóg til hækking av fólkapensiónini.

Hann segði, at FAG hevur ásaðnað, at tímalønt hava brúk fyrri eykápensión. Men felagið er prinsipielt imóti, at Landsstýrið leggur seg út í viðurskipti, sum hoyra heima í tinginum millum partarnar á arbeiðsmarknaðinum.

— Hetta er hinvegin ein vanlig inntøkulóg, sum hoyrir heima í Løgtinginum og tí er ikki von at spyrja okkum í slíkum førum, segði Oddfríður Gregersen, sum undraðist á endamáli við hesum arbeiðsmarknaðartingi.

Ávirkar samráðingar

Vist varð eisini á, at ein tilílik skipan, verður hon samtykt, fer at ávirka lønarsamráðingar í framtíðini. Skal arbeiðsgevarin rinda 3% í grunnin, kann hann brúka hetta móti lønarkrøvum hjá fákfeløgum. Hann kann beinanvegin krevja kravið minkað 3%.

Vilhelm Johannesen helt eisini vanda vera fyrri «misbrúki» í lønarsamráðingum, men tað var, um arbeiðsgevarin skal rinda 4% og lentakarar 2, sum Føroya Arbeiðsgevarafelag skeyt upp.

Føroya Arbeiðarafelag

visti annars ikki uppskotinum aftur. Og tað gjørdi heldur ikki eitt annað stórt fákfelag, Føroya Fiskimannafelag. Í øllum førum ávaraði formaðurin,

Óli Jacobsen, móti at sleppa endanum og krevja okkurt heilt annað, tí so fáa vit bara onki, tá avtornar.

hd

Tað sama sum fólkapensiónin

37.400 kr. í eftirløn í 1997, ella næstan tað sama sum fólkapensiónin er í dag.

Hetta er gandatalið í uppskotinum, sum Vilhelm Johannesen, landsstýrismaður, fer at leggja fram á Løgtingi fyrst í næstu viku.

Uppskotið eitur «Løgtingslóg um samhaldsfastan arbeiðsmarknaðartinglønargrunn». Fyribils útrokningar siga, at grunnurin longu í 1991 kann gjalda øllum, 67 ár og eldri, sum eru skrásett í Føroyum, 14.900 kr.

Talið verður tað sama í 1992, men 22.300 í 1993 og 94.300 í 1995 og 96 og í 1997 er komið upp á fulla upphædd, 37.400 kr.

Við fólkapensiónini kemur talið upp á slakar 80.000 kr. og verður hetta meira, enn fólk fáa í Danmark og Noregi í dag.

Arbeiðsmarknaðarnevndin hjá Landsstýrinum hevur kannað hesi viðurskipti í Danmark, Noregi og Svøríki. Í Danmark fáa fólk tilsamans 50.000 kr. um árið, í Noregi 70.000 og í Svøríki 120.000 kr.

ATP-skipanin í Danmark til dømis krevur stóra og dýra umsiting. Tí er so lítið at gjalda út aftur. Arbeiðsmarknaðarnevndin avgjærdi tí at skjóta upp eina einfalda og biliga skipan í Føroyum, so heili 95% av tí, sum kemur inn, kann fara út aftur.

Fyrtílitstól siga, at um tiggju ár verður stovnsfæði hjá grunninum 221 mill. kr. og rentuinntøkan 136,5 milliónir.

6% av øllum A-inntøkum skulu í grunnin, tá hann í 1997 er farin at virka við fullari megi. Í ár eru A-inntøkurnar 3,7 milliarðir. Lentakarar skal rinda 3% og arbeiðsgevarin 3%. Hjá tí,

sum fær til dømis 12.000 kr. um mánaðin, verður gjaldið 360 kr. Og arbeiðsgevarin rindar aðrar 360 kr.

Sambært uppskotinum skulu tey, sum reka sjálvstøðuga vinnu, rinda grunninum 3% av skattskyldugu B-inntøkum.

Hesar B-inntøkur eru nú 190 milliónir kr.

Ikki skal gjalda av almannaveitingum í grunnin.

Sambært uppskotinum skal lógin koma í gildi 1. januar 1990 og inn- og útgjaldingar hækka stigvist til 1997.

Í 1990 skulu lentakarar og arbeiðsgevarar rinda hvørt sitt prosent í grunnin, í 1991 og 92 1,5%, í 1993 og 94 2% og í 1995 og 96 2,5%.

Ein triðingur av rentunum av teimum 5%, sum ikki fara til útgjaldingar (t.e. stovnsfæðum), kann brúkast til «at fremja trivnað, menning og tryggleika á arbeiðsmarknaðinum». Her verður hugsað um tilíkt, skyldan hjá arbeiðsgevarum ikki umfatar.

Sambært uppskotinum skal ein avgreiðsluskrivstova umsita grunnin, Líkningsarráðið skal krevja inn og Almennastovan gjalda út og Landsbankin umsita stovnsfæði.

Eitt stýri við 11 fólkum skal veljast. Landsstýrið velur formannin, sum skal vera lögfrøðingur, fákfeløgini velja fimm, privatir arbeiðsgevarar fyra og tað almenna eitt umboð.

Í arbeiðsmarknaðarnevndini eru Klaus Hermann, deildarstjóri, Jakup F. Nielsen, fulltrúi í Landsstýrinum, Eyðfinn Jacobsen, sakførari, Reginald Thomsen, fulltrúi á Líkningsarráðnum og Karin Kjølbro, lögtingskvinnu.

hd

Fákfelagsfólk eru í íva um uppskotið hjá arbeiðsmarknaðarnevndini er tað rætta, so leiðis sum tað nú er orðað.

Hendrik Thomsen í Postfelagnum (í miðjun) segði, at hansara felag hevur í nógu ár roynt at fingið eftirlønarskipan. Men Landsstýrið hevur altíð svarað, at fólkapensiónin er tað einasta rætta.

Erhard Jacobsen í Starvsmannafelagnum (fremst) gjørdi vart við teirra eftirlønarskipan, har arbeiðsgevarin onki rindar, og spurd, hvussu nú verður við henni.